

Čimbenici uspješnosti u glazbenome obrazovanju

Maja Talajić, prof. mentor, GŠ Zlatka Balokovića, Zagreb

Sažetak: Mnogo je razloga koji utječu na djecu i mlade i na razinu njihove uspješnosti u onome što stvaraju. Kroz određene čimbenike utječemo na povoljno djelovanje glazbenog obrazovanja i motiviranost učenika. U želji za osobnim postignućem, kako učenika tako i njihovih nastavnika, važno je prepoznati različite čimbenike kao sredstva kojima raspoložemo te njihovu konkretnu i jasnu primjenu u procesu učenja i usmjeravanju aktivnosti.

Ključne riječi: uspjeh, glazbeno obrazovanje, motivacija, osobni ciljevi, mjerila vrijednosti, osobine, sposobnosti ličnosti

Okruženi smo uspješnim ljudima... Vidimo njihov trud, njihova postignuća i rezultate. Postoje oni koji bi to htjeli biti... i postoje oni kojima nije važno hoće li biti uspješni ili ne; njih uspjeh s razlogom zaobilazi. Ne postoji, niti će ikada postojati jedinstvena formula za uspjeh, zato što je put do uspjeha individualan i za svakoga drugačiji.

U životu uspevaju samo oni koji stanu na svoje noge i traže prilike koje im odgovaraju, a ako ih ne nađu, sami ih stvore.

Slika 1 - „Moć uma“ George Bernard Shaw, preuzeto s www.reklisu.rs

Pojam uspjeha za svakog od nas predstavlja nešto drugo, ali ipak postoji opća definicija istoga. Moja definicija uspjeha je stanje u kojem živite svoje osobne vrijednosti, ističete se više od drugih u određenome segmentu posla, a pritom ostvarujete rezultate i postižete ciljeve. Ciljevi koje smo si postavili mogu biti materijalne, emotivne ili poslovne prirode. Na temelju svojih potreba i želja stvaramo viziju, stalnom usredotočenošću i ustrajnošću svjedočimo njezinu razvoju i rastu, a potom i realiziramo.

Uspjeh nikada ne dolazi slučajno

Uspješni ljudi nisu samo kreativni, pametni i poduzetni pojedinci, to su oni koji puno rade, oni koji su dovoljno hrabri i koji su odlučili raditi ono što vole pa svojom predanošću, upornošću i marljivošću postižu javno priznanje, slavu ili bogatstvo. Snaga uspjeha ne leži samo u znanju. Znanje je imanjanje, ali samo imanjanje ne donosi uspjeh. Vještine pomažu, ali određene vrline su te koje osiguravaju trajan uspjeh! Na putu do uspjeha može stajati puno barijera, važno je prepoznati koje su naše i naći način kako bismo ih zaobišli. Za uspjeh je potrebno puno truda i rada, ali je isto važno da se na putu do uspjeha osjećamo sretno, ispunjeno, inspirirano i mirno. Vrijednost uspjeha u životu je u velikim naporima, u volji za prevladavanjem prepreka, u svijesti o vlastitim sposobnostima i u želji da uvijek budemo bolji i da napredujemo....

Iz iskustva znamo da se uspjeh ne postiže samo uz

pomoć formalnog obrazovanja, veza, dobre volje i pozitivnog razmišljanja, kako to mnogi misle. Uz znanje, u igri je i još nekoliko faktora koje nazivamo temeljna načela uspjeha:

- svrha
- želja
- veza s izvorom energije
- vrline
- vještine
- navike
- poduzimanje
- neuspjesi, padovi i pogreške

Svrha

Za dugotrajan uspjeh potrebno je spoznati koji su smisao i svrha našega djelovanja. To će nas spriječiti u poduzimanju onih pothvata koji nisu za nas. Ujedno će nas usmjeriti k svemu onome u čemu možemo lako postići uspjeh, uzimajući u obzir što nam leži u prirodi i što je u skladu s našom životnom svrhom.

Želja

Uspjeh ne postižemo bez želje za postignućem. O njoj sve ovisi. Ona je pokretač i motor za ostvarenje uspjeha. Ona sama neće donijeti uspjeh, ali bez nje nema značajnih pomaka u životu.

Veza s izvorom energije

Da bismo uspjeli u životu, najvažnije što trebamo činiti jest biti ono što jesmo. Slijediti vlastitu prirodu i djelovati u skladu s njom.

Vrline

Na putu do uspjeha najviše nas mogu spriječiti vlastite slabosti i mane, a njima se najlakše možemo oduprijeti vrlinama koje su u nama ukorijenjene, na koje ukazuju naše karakterne osobine, dakle vrline koje posjedujemo.

Vještine

Nužne su nam različite vještine, ovisno o tome u čemu želimo uspjeti. Neke vještine ipak trebaju biti naglašene za određen poziv ili na određenome području.

Navike

Navike su rutinske radnje i oblici ponašanja koje su automatizirane i koje obavljamo po nekoj nužnosti i često bez aktivnog sudjelovanja naše svijesti. Da bismo povećali učinkovitost i postizali ciljeve, važno je usvajanje produktivnih navika.

Neuspjeh

Neuspjeh je preduvjet za uspjeh. Svaki neuspjeh i pogreška može poslužiti kao odskočna daska za još veći uspjeh kasnije. Uspjeh je serija neuspjeha sa sretnim završetkom.

Poduzimanje

Djelovanje je ključno i bez njega nema uspjeha. Uza sve znanje, vrline i vještine, ako ne djelujemo u skladu s njima i našim ciljevima, uspjeh će nas zaobići.

“USPJEH JE MOGUĆ SVIMA POD UVJETOM DA SE DRŽIMO TEMELJNIH NAČELA USPJEHA KOJA UKLJUČUJU ODREĐENE VRLINE I VJEŠTINE. PREDUVJET SU ZA TRAJNI USPJEH LJUBAV I STRAST PREMA ONOME U ČEMU ŽELIMO USPJETI.”¹

Motivirani za uspjeh

U glazbenom su obrazovanju osnovni uvjet za uspješnost glazbene sposobnosti pojedinca kao temelj za učinkovitost u obavljanju različitih glazbenih aktivnosti, izvođačkih vještina i razvoj kompetentnosti. Razvoj glazbene uspješnosti odvija se putem interakcije brojnih čimbenika, među kojima su motivacija, samoučinkovitost, osobine ličnosti i nadarenost. Jedna od najvažnijih komponenti, koja djeluje na ishode učenja i uspjeha, svakako je motivacija. Ona nije povezana samo sa školskim uspjehom već i s pozitivnim stavovima prema školi i učenju.

Učenici koji su motivirani naučiti nešto što će im koristiti u daljnjem životu upotrebljavaju više kognitivne procese te usvajaju više gradiva od manje motiviranih učenika. Proces učenja ne traje samo u

¹ Talidari: „Uspjeh“ (preuzeto s www.zivotna-skola.eu)

razdoblju školovanja i edukacije; to je samo vrijeme najintenzivnijeg učenja. Učenje traje tijekom cijelog života, u kojem nailazimo na situacije za koje nemamo prilagođene reakcije pa obavljamo aktivnost učenja mijenjajući sebe i svoju okolinu. Pojam motivacije je apstraktna kategorija kojom možemo objasniti pojedinačne aspekte ljudskog ponašanja i aktivnosti.

Kako nam i sama riječ motivacija (lat. *movere*) ukazuje na kretanje, tako je i definicija pojma povezana s unutarnjom pokretačkom snagom i željom koja pokreće čovjeka na aktivnost i koja ga usmjerava na ostvarenje određenog cilja, uz spremnost na ulaganje napora za postizanje cilja.

Slika 2 – Thomas Edison, citati i izreke o poslu i radu, preuzeto s www.najboljicitati.com

Srodni pojmovi koji najbolje objašnjavaju fenomen motivacije su: nagon, impuls, potreba, težnja, želja, interes, cilj te emocija.

Kako se velik dio glazbenoga uspjeha postiže motivacijom, obično se razlikuju: UNUTARNJA MOTIVACIJA / INTRINZIČNA - u kojoj je učenik gladan znanja, želi učiti, vježbati, i to radi zato što ga ispunjava i raduje. Učenik s razvijenom unutarnjom motivacijom ima radnu energiju, velik interes, marljiv je, uporan i predan radu.

VANJSKA MOTIVACIJA / EKSTRINZIČNA - u kojoj učenik uči ili vježba jer ga netko prisiljava na to pa će posljedično biti nagrađen ili će izbjeći neku kaznu. To je motivacija koja nastaje izvan pojedinca, u kojoj ne postoji unutarnja želja za

učenjem i razvijanjem novih vještina.

Mi, učitelji, na razvoj motivacije kod učenika utječemo na razne načine; ocjenjivanjem, kvalitetom nastave, stalnim poticanjem na rad, kvalitetnim odnosom s učenikom, stvaranjem ugodnog ozračja u učionici. Jačina, odnosno intenzitet motivacije, dolazi iz osobne percepcije samoga motiva. Što nam je želja za postizanjem određenog cilja veća i jača, time nam snaga i veličina potreba, odnosno motiva, raste. Naravno da nam je važno i da područje interesa kojim smo zaokupljeni u svrhu postizanja cilja, odnosno uspjeha, mora odgovarati našem osobnom zanimanju.

Sredstva motivacije

Sredstva koja koristimo u nastavi, u kontekstu same motivacije, mnogobrojna su. Prilagođavamo se svakome učeniku i razrađujemo razne taktike u svrhu poticanja na rad i napredak. U tome nam pomažu aktivatori i motivatori.

Među aktivatore ubrajamo: ocjene, pohvale, nagrade, kritike, natjecanja, poklone, nastupe i kazne. Ovi aktivatori se predstavljaju kao vanjski poticaji.

Kao motivatore prepoznavamo: prošle uspjehe, zanimljiv repertoar, entuzijizam učitelja, povratne informacije upućene učeniku, ciljeve poticajnog karaktera, aktivno sudjelovanje učenika u procesu učenja i među najvažnijima, podršku roditelja.

Ako nastavnik jasno razlikuje aktivatore od motivatora, to mu može pomoći u uspješnoj razradi motivacijske taktike. Aktivatori se oslanjaju na vanjsku intervenciju gdje učitelj svojim nastojanjima potiče učenika na vježbu i suradnju. Motivatorima učenik teži k učenju i radu, uz prisutnost kontinuiranosti u radu te interesa za nastavnu jedinicu koja se obrađuje. Motivatori pridonose učenikovo želji za vježbom ili učenjem. Zahvaljujući njima, učenik želi raditi ono što se od njega i očekuje.

Svaka prava motivacija nastaje dobro osmišljenim planom i metodom rada nastavnika u svrhu

pronaska najboljeg sredstva motivacije jer upravo takva motivacija nije slučajna, niti se slučajno događa. Kao posljedica takvoga umijeća rađa se se motivirani učenik.

Imati ciljeve

Ciljevi su krajnje točke prema kojima su usmjerene naše aktivnosti. Iznimno su snažni motivatori i pokretači ponašanja pojedinaca. Pravila postavljanja ciljeva nalažu promišljanje o tome koliko je cilj specifičan, mjerljiv, dohvatljiv, osobno važan i vremenski određen. To su točke do kojih želimo stići... Stignemo li do tih točaka, mi postajemo uspješni! Dakle, važno je imati ciljeve!

Slika 3 – „Realnim stepenicama do cilja“, preuzeto s www.stil.kurir.rs

Uvjerena sam da neću pogriješiti tvrdim li da je svakomu učitelju cilj prenositi znanje u razvoju vještina i sposobnosti učenika te stvoriti glazbeno kompetentnu osobu koja će promovirati glazbu u obiteljskome okruženju ili javnoj djelatnosti te unaprjeđivati glazbenu kulturu. Da bismo uspjeli u tome naumu, moramo biti svjesni da je za nas, učitelje, ovo jedan od najzahtjevnijih zadataka, koji se ostvaruje kompetencijom, znanjem, sustavnim, strpljivim i mukotrpnim pedagoškim radom. Način kojim poučavamo bitno utječe na motivaciju onih koje poučavamo, a samim time i na njihov uspjeh. Važno je da učitelj stalno promišlja o svojoj nastavi i unaprjeđuje ju jer je nastava poticajna za učenje kada predstavlja izazov, kada je zanimljiva i kada je korisna.

Slika 4 – Ilustracija kreativne nastave (preuzeto iz osobnog albuma)

Iz osobnoga iskustva mogu tvrditi da je blagoslov raditi s uspješnom i motiviranom djecom jer takva djeca ulažu veliki trud i napor u procesu učenja, imaju pozitivne stavove prema obvezama, školi i učenju, usmjereni su na zadatak dok ga uspješno ne dovrše, s radošću dolaze u školu, aktivni su i pokazuju interes u obradi gradiva i u interakciji s nastavnikom. Takav rad je vrlo poticajan, inspirativan i nadahnjujući pa posljedično tomu krajnji rezultati donose zadovoljstvo i uspjeh.

S nemotiviranom djecom je znatno složenije jer takva djeca pružaju otpor, u procesu učenja ulažu minimalan trud uza sva naša nastojanja i usmjerenja. Rezultat njihova rada je slab, ravnodušni su prema školi i zadaćama, negativnih stavova i puni opravdanja za nedovršene zadatke. Naidu li na prepreke, oni vrlo lako odustaju. Zbog toga konstantno moramo smišljati načine i metode kako bismo ih potaknuli na rad i napredak te razvili njihov interes, u cilju ostvarivanja pozitivnih ishoda. Ponekad, najbolji način promjene učeničkih stavova leži u ideji da pokušamo promijeniti sebe! Kako neke stvari u stvarnosti ne možemo promijeniti, uvijek možemo promijeniti način gledanja, način reakcija i način djelovanja. Razlog je sljedeći:

Način na koji gledamo određuje naše EMOCIJE. Naše emocije određuju naše PONAŠANJE. Naše ponašanje određuje naše ODNOSE.

Učenici su različiti, imaju različito predznanje, različito razvijene vještine, različitu dinamiku i

stil učenja, ali svaki učenik ima pravo napredovati, razvijati svoje potencijale, svoje sposobnosti i formirati svoju osobnost, pri čemu ključnu ulogu u cijelome tom procesu imamo upravo mi, učitelji. Poželjni učitelj je onaj učitelj koji će biti uzor učenicima u svakome pogledu. Stoga zaključujem da je takav učitelj:

Svestrano razvijena osoba koja posjeduje sve osobine i karakteristike kojim će privući dječju pažnju, poticati da ga oponašaju i da sutra i sami budu takvi jer učenici su najbolje mjerilo vrijednosti i uspješnosti nastavnika!

Smatram da je motivacija učenika jedan od najvažnijih čimbenika uspješnosti i postignuća. Uspjeh učenika je u vrlo uskoj vezi, usudim se reći i neraskidivoj vezi, s uspješnošću onoga tko poučava. Primjena određenoga motivacijskog pristupa, uvjetovanoga individualizacijom, objašnjava razinu postignuća učenika. U obrazovanju razumijevanje motivacije i motivacijskih principa pomaže i edukaciji nastavnika. Oni tada mogu uspješnije motivirati učenike, razvijati povjerenje i povezanost s učenicima, stvarati pozitivno ozračje, poboljšati uspješnost i sveukupnu dobrobit te zadovoljstvo i entuzijazam u zajedničkom učenju i radu. Upravo je nastavnik odgovoran za interes i motivaciju svojih učenika, kojima mora pokazati povjerenje u njihove sposobnosti, potaknuti radoznalost kao i aktivno sudjelovanje u radu, poduprijeti ih i očuvati njihovo samopoštovanje. Kada ta osoba na pozitivan i kvalitetan način predstavlja znanje, iznoseći svoje stavove, ciljeve, metode, potkrepljujući ih praktičnim primjerom i zanimljivom podukom, tada on postaje uzor, izvor motivacije, oslonac i idol. Osoba koja poučava mora pokazivati i prenositi osobni žar i ljubav prema glazbi na generacije koje se žele upoznati s glazbenom umjetnošću i razviti svoje potencijale i vještine.

U odgojno-obrazovnome kontekstu, kao sastavni dio procesa učenja i uspješnosti istaknula bih i očekivanja. To mogu biti naša (učiteljeva) i očekivanja samoga učenika. U želji za osobnim postignućem koje se temelji upravo na očekivanjima važno je kako mi vidimo i vrednujemo cilj koji smo

si postavili. Važan je i naš unutarnji sukob koji se odnosi na doživljaj uspjeha i neuspjeha. Jakom željom za uspjehom i slabim strahom od neuspjeha odabiremo najbolju kombinaciju koja usmjerava naše djelovanje upravo prema postignuću i uspjehu!

Samoučinkovitost

Jedan od važnih čimbenika postignuća učenika u obrazovnom procesu je upravo samoučinkovitost u radu koja pomaže u ovladavanju vještina sviranja i samog vježbanja. Čimbenici koji uvjetuju samoefikasnost podrazumijevaju svjesnost vlastitih sposobnosti, mogućnost i sposobnost radne organizacije, provođenje isplaniranih aktivnosti, samoregulaciju te vlastita kontrolu aktivnosti i zamišljenih procesa. Vještina je vježbanja nezaobilazni segment aktivnosti koja se počinje razvijati već u prvim danima glazbenoga obrazovnog procesa i zahtijeva redovitost, odnosno kontinuiranost. Da bi učenici naučili vježbati, zadaća nastavnika je u neposrednom odgojno-obrazovnom procesu posvetiti dovoljno vremena učeći kako učiti, odnosno vježbati. Kada se savladaju manji oblici glazbenih zadaća, učenik je spreman i samosvjestan za zadatke većega i težega obujma. Time postaje samoučinkovit i neovisan u svojim aktivnostima te potkrijepljen za uspješno postizanje određenih ciljeva.

Osobine ličnosti

Svaka osoba sa svojim karakternim crtama i osobinama predstavlja individu za sebe koja određuje njezino ponašanje, doživlja i djelovanje. Razvojni put osobina povezan je s genetskim utjecajem i iskustvenim utjecajem iz okoline koja nas okružuje. Znači, s nekim osobinama se rađamo dok neke mijenjamo kako odrastamo i sazrijevamo. U kojoj su vezi obrazovna postignuća i ishodi s osobinama ličnosti?

Na rezultate i ishode ne utječu samo mentalne i kognitivne sposobnosti i inteligencija. Osobine ličnosti igraju važnu ulogu u navikama učenja i učenikovu

postignuću kao i u stjecanju znanja jer usmjeravaju na područje interesa pojedinca i samim time povećavaju razinu upornosti za vrijeme obavljanja aktivnosti. Pri individualnoj nastavi tako se vrlo lako identificiraju učenici te im se prilagođavaju pristup i metoda rada kako bi se poboljšao napredak u procesu učenja i utjecaj na određene navike.

Osobine ličnosti su tako vrlo povezane s motivacijom za rad. Osobe s izraženo brzom prilagodbom i otvorenosti prema okolini i novim iskustvima (ekstrovertirane osobe), aktivne, optimistične i sigurne u sebe, podjednako su ekstrinzično motivirane obvezama te intrinzično znanjem. Osobe s negativnim aspektom motivacije (neuroticizam) niže su emocionalne stabilnosti i osjetljivosti te sumnjaju u svoje sposobnosti pa im je tako i radna energija pri postavljanju ciljeva, očekivanja i samoučinkovitosti niska. Savjesne osobe imaju sposobnost samokontrole, organiziranosti, usmjerenosti k cilju i pune su težnje za uspjehom. Na temelju karakteristika i osobina ličnosti pojedinca, njihova motivacija prikazuje energetska i pokretačka snagu i usmjerava te upravlja ponašanjem. Značajni su čimbenici motivacije uopće, pa tako i motivacije za rad, za učenje i postignuće.

Nadarenost

Obrazovni sustav omogućuje svim učenicima glazbenu naobrazbu u skladu s njihovim sposobnostima, vještinama, željama, razvijanje izvođačkih vještina, bavljenje glazbom i sudjelovanje u izvođenju. Osnovna svrha glazbenih škola nije obrazovanje isključivo darovite djece.

Uvriježeno je mišljenje da glazbeno darovita djeca ne trebaju naporno vježbati i raditi jer je za tu aktivnost dovoljan samo talent koji posjeduju. Djeca se razlikuju po svojim sposobnostima, ali im je svima zajedničko naporni rad i vježba jer za umijeće sviranja nije dovoljna samo darovitost već višegodišnji trud i sustavan rad. To su glavni preduvjeti za postizanje uspjeha, u smislu stvaranja kompetentnog umjetnika i interpretatora.

Slika 5 – Chuck Grassley: „Darovita djeca“, preuzeto s www.centarproventus.hr

Kada se radi o darovitoj djeci i djeci koja se ističu svojim rezultatima, razvija se shvaćanje o posebnome glazbenom daru te njihovim osobinama i kvalitetama. Darovitost se može odrediti kao skup osobina koje pojedincu omogućavaju postizanje iznadprosječnih postignuća u jednoj ili više aktivnosti na koje je usredotočen. Oni posjeduju i neke specifične osobine ličnosti koje pridonose iskazivanju njihove darovitosti. Iskazuju to iznimno visokom radnom energijom, izrazitom usmjerenosti prema cilju sa specifičnom motivacijom za rad. Obilježeni su kreativnošću koja se naslućuje u njihovoj maštovitosti, inventivnosti, načinima na koje rješavaju probleme, hrabrosti u iskazivanju osobnih ideja... Preklapanjem iznadprosječno razvijenih sposobnosti, osobina ličnosti, iznimne i specifične motivacije za rad te kreativnosti stvara se prostor u kojemu dominira darovitost u pojedinim područjima aktivnosti.

Otkrivenu darovitost kod djece korisno je sustavno poticati od najranije dobi kako bi se takvom djetetu osigurao širok opseg iskustava te omogućili uvjeti za razvoj stavova, znanja i vještina. Razlika između prosječnog ili marljivog učenika koji se trudi u odnosu na iznadprosječnog ili darovitog učenika u tome je što darovita djeca brže i lakše usvajaju znanja i kvalitativno se od njih razlikuju. Njima je potrebna minimalna podrška jer su sposobna za samostalno istraživanje i otkrića, oni sami krče put do novih saznanja i razumijevanja i svako novo ovladavanje njima čini veliki izazov. Njihov je napredak

na određenim područjima intenzivnog interesa mnogo brži od prosjeka njihove dobne skupine. Veliki dio vremena posvećen je samostalnome učenju, a ono što nauče otkrivajući i istražujući na njih djeluje kao motivator za daljnji korak u ovladavanju novih sadržaja. Glazbene sposobnosti su genetsko, odnosno biološko nasljeđe koje se, razvojno gledano, vrlo rano iskazuje kroz smisao za ritam i glazbu. Prepoznavanje i reprodukcija zvuka i zvukovnih kombinacija, pamćenje melodije, percepcija ritma, odnosi među tonovima, apsolutni sluh, osjećaj koji glazba pobuđuje...

Produktivnom darovitošću objedinjuje se darovitost u okviru bržega, boljega, uspješnijega, izrazitijega, dakle natprosječnoga postignuća pa samim time i USPJEH!

Zaključak

Uspjeh se ne mjeri time što imamo i koliko imamo, već koliko smo zadovoljni. Svaki naš osobni uspjeh proizlazi iz našega mišljenja o tome što znači biti uspješan. Vlastitim iskrenim razmišljanjem, bez nametnutih stavova okoline i društva, trebamo krenuti u ostvarivanje realnih i ostvarivih ciljeva. Na tome razvojnome putu neminovno dotičemo čimbenike uspješnosti koje sam u ovom članku navela. Težnjom za postignućem i uspjehom njegujemo svoje sposobnosti i talente, jačamo svoje interese i kompetencije te planiramo i postavljamo si ciljeve koji nas dovode do samoostvarenih i uspješnih pojedinaca.

Uspjeh je stanje svijesti. Ako želimo uspjeti, moramo početi razmišljati o sebi kao o uspješnome pojedincu!

Literatura

- Pink, Danijel H.: Motivacija
- Reeve, Johnmarshall: Razumijevanje motivacije i emocija
- Brajša, Pavao: Sedam tajni uspješne škole
- Desforges, Charles: Uspješno učenje i poučavanje
- Zloković, Jasminka: Školski neuspjeh – problem učenika, roditelja i učitelja
- Kadum Bošnjak, Sandra / Hozjan, Dejan: Darovitost u nastavi
- Rheinberg, Falko: Motivacija
- Tough, Paul: Kako djeca uspijevaju
- Howe, Michael J. A.: Psihologija učenja
- Trojnar, Franjo: Vizija uspjeha